

Відкритий урок з предмету «Слухання музики» (молодша школа)
викладача вищої категорії музично-теоретичного відділу
ЛССМШ ім. С.Крушельницької Холевінської Я. І.

Тема уроку: *Картинність в музиці. Створення музичних картин адаптованими засобами музичної виразовості.*

Оголошення вчителем теми, повідомлення мети, окреслення цілей та завдань уроку.

Тип заняття. *Урок засвоєння нових знань; інтегративного типу, превалюючим методом якого виступає бесіда.*

Педагогічна мета. *Гармонізація принципів наскрізних вмінь «soft skills» та «hard skills» у навчальному процесі. Розвиток вдумливих слухових вражень, пошуки оптимальних засобів музичної виразовості для візуалізації музичного образу, удосконалення вмінь та навичок їх застосування; формування когнітивних вмінь, адаптації елементів вивченої теми в практичній діяльності; поступове оволодіння навиками критичного та системного мислення, логічного обґрунтування своєї позиції; використання отриманого досвіду в регламентованій і творчій роботі;*

Мета уроку. *Формування яскравого асоціативного музичного мислення в контексті національної та світової (народної та академічної) спадщини; розвиток креативно-аналітичних здібностей учнів, осмислення ними морально – естетичних, ціннісних та пізнавально – інформативних засад музичного мистецтва; узагальнення теоретичних знань та практичних вмінь, вивчення нового матеріалу в контексті набутих (за допомогою використання комбінування елементів традиційних методів та інноваційних технологій попередньо підготовленого завдання, елементів перевернутого навчання, гейміфікації, інтеграції, методи співбесіди, «мікрофону» тощо); сприяння зміцненню навичок інтенсивного слухового сприйняття з розумінням, відтворенням та аудіовізуального аналізу; актуалізація міжпредметних зв'язків; за допомогою вокально – комунікативного дидактичного матеріалу і зразків української та західноєвропейської музики та інших видів мистецтв засобами мультимедіа виховування бажання співпраці з іншими учасниками навчального процесу; прищеплення естетичного почуття прекрасного, любові до скарбів світового та національного музичного мистецтва.*

Ключові компетентності: вдосконалення вмінь спілкуватися державною мовою (в рамках предметної мистецької компетентності – вміння використовувати фахові терміни іноземними мовами); розвиток вмінь логічно висловлювати свої думки; розвиток загальнокультурної компетентності за рахунок ознайомлення із шедеврами національного та світового образотворчого мистецтва; розвиток інформативно – комунікаційної, суспільно-громадської та природничої компетентностей.

Форми роботи. Робота в парах (типи пар – динамічні) із змінами місцезостаювання учасників навчального процесу; фронтальна з постановкою проблемних завдань; групова з використанням елементів гейміфікації.

Обладнання, демонстраційний та дидактичний матеріал: ПК, магнітофон, таблиця класифікації видів мистецтва, репродукції картин українських та зарубіжних митців; картки – таблиці для визначення «картинних» ознак музичних образів, складені на основі використання прийомів критичного мислення; ілюстровані поетичні та нотні збірники; образотворчі роботи дітей – ілюстрації до музичних творів на різноманітну тематику, розмальовки; музичні інструменти (фортепіано, скрипка), використання комбінування живого та записаного співу.

Нотозапис: Ф. Колесса «Шкільний співаник», Ж. Колодуб Фортепіанна сюїта «Снігова королева», збірка дитячих пісень та віршів «А у нашому дворі» муз.Герасименко О., сл. М. Чумарної, М. Кравців – Барабаш п'єса «Лірник» із ф-но збірки «Моя Україна», збірка народних пісень, кантів з фортепіанним супроводом «Ішов Миколай».

Література:

- Амлінська М. Музичні ігри. – К.: Музична Україна. – 67 с.
- Горбенко С. С. Історія гуманізації музичної освіти дітей шкільного віку. – Кам'янець-Подільський, 2007. - /Навч. пос..для студентів вищих навч. закладів. – 347 с.
- Духовність особистості в системі мистецької освіти: зб. пр. наук. шк. д-ра пед. Наук, проф. О. М. Олексюк /Київський ун-тет ім. Б. Грінченка. – К. : Київський ун-тет ім. Б. Грінченка, 2015. – 192 с.
- Концептуальні засади НУШ. - К.: МОН, 2016. -33 с.
- Назайкинський Е. В. Звуковий мир музики. – М. : Музыка, 1988. – 254 с.
- Назайкинський Е. В. О психологии музыкального восприятия. - М. : Музыка, 1972. – 384 с.
- Освітні технології: Навч. – метод.пос / Заг. ред. О.М. Пєхоти. – К.: А.С.К., 2001.-256 с.

I. Організаційний етап.

1. Актуалізація опорних знань.

Узагальнення вчителем знань про мистецтво в цілому, його види у формі бесіди, пригадування з власного досвіду (екскурсії в картинні галереї, відвідування музейних виставок, прогулянки містом, в якому мешкаємо тощо) пам'яток образотворчого, зодчого мистецтва, архітектури з окресленням характерних ознак різних видів мистецтва при допомозі наочної таблиці.

Акцентація вчителем образотворчого мистецтва, поглиблення розуміння взаємозв'язку між поняттями «образу» та «картини». Встановлення і підкреслення міжпредметних зв'язків приводить до висновку про спільність поняття образності у всіх видах мистецтва.

Етимологія слова «картина» тягнеться з образотворчого мистецтва. Бесіда з дітьми стимулюється запитаннями:»Для чого чи чому композитори «позичили» поняття картини» для музичних творів? Картина як майстерний витвір художника на папері, полотні, на дерев'яній дощинці, на склі, на піску і т.д. картина народжується під пензлем художника – маляра під час якогось особливого творчого стану душі. Його самі митці називають натхненням.

- Як ви розумієте поняття «мистецтво» і кого прийнято відносити до митців?(орієнтовні відповіді дітей).*

«Натхнення до лінивих людей не приходить», - любив зазначати П. Чайковський. Воно ніби складається з лише дуже невеликої частки таланту, а решту потребує від людини надзвичайно великої праці, потужних зусиль, щоб заслужити у Бога на створення істинно талановитих творів і не важливо чи малярських, чи музичних, чи хореографічних.

- Як поділяються види мистецтва? Які з них можемо віднести до візуальних, просторових, а які до часових, аудійних? Назвіть, орієнтуючись на таблицю, синтетичні аудіовізуальні мистецтва.*

Постановка проблеми: Приходимо до висновку, що літературні та музичні твори ми не можемо бачити? Чи ви з цим згодні?

Обговорення проблеми дітьми в малих групах орієнтовно 3-4 хв.

*Після відповідей дітей вчитель наголошує ще раз на змісті поняття «образність» і підштовхує дітей зробити висновки про значимість **дару уяви, здібності уявити будь-що**, створивши тим самим видимий зримий образ. Цим даром наділені всі люди, а особливо ті, хто любить мистецтво, тонко відчуває його природу, відкриваючи для інших прекрасні таємничі світи картин поезії,*

музики. Саме слово «образ» вже означає картину, але картину незвичайну, ніби до кінця незрозумілу, загадкову...

2. Мотивація навчальної діяльності учнів

Дітям пропонується прочитати з пам'яті уривок вірша на вибір з подальшим обговоренням в класі зримості образного змісту.

Як бачимо, образи, що виникли в нашій уяві настільки яскраві, зорові, що самі напрошуються на папір – їх легко б було відтворити у малюнку, підібрати необхідні барви і створити цілісну картину, щойно описану словами. Так ми з уяви і за словесними характеристиками зможемо відтворити героїв казок, дитячих оповідань, подій, різноманітних ситуацій, що постали в нашій індивідуальній уяві. Тому і роботи - малюнки в кожного будуть абсолютно неповторні, своїсті, породжені його власним внутрішнім світом уявлення.

Дітям пропонується назвати улюблених літературних героїв.

Постановка проблеми: Як же бути з музикою? З вокальною, яка супроводжується вербальним текстом, справа легша, а з суто інструментальною, начебто бессловесною? Навіть програмна музика, наділена програмою, епіграфом чи просто словесною назвою потребує більше фантазії та уваги при її прослуховуванні.

Картини малярські розкривають перед нами різноманітні теми, образність, навіть характер, тому їх прийнято поділяти на різні групи.

II. Етап сприймання, осмислення та засвоєння нового матеріалу.

- 1. Пейзажі** - описи природи, ландшафти міст, сіл в різних місцевостях, у різну пору року, дня тощо.

Демонстраційний матеріал: репродукції картин морських пейзажів І. Айвазовського, М. Куїнджі «Ніч на Дніпрі», «Золота осінь» Левітана, імпресіоністичні пейзажі К. Моне, Е. Мане.

Діти коротко характеризують зображення.

Вчитель звертає увагу, що в музиці є також свій опис – звуковий – **звукопис**, схожий на малювання звуками. Його часто іменують звукозображальністю, себто влучним відтворенням образу в музиці. Близьким до нього є поняття звуконаслідування. На їх основі виникла музична програмність, забезпечена звізуалізованими способами зображальності та наслідування у звуковій

формі і завдяки їм у більшості випадків ми можемо поділити музичні картини на різні групи.

Дітям пропонуються імпровізації на музичному інструменті за вибором або голосом на задані пейзажні теми «Хвилі на морі», «Грім серед ясного неба», «Вітер з полонини» або на інші довільні мотиви для створення пейзажних мініатюр. Інші діти можуть синхронно робити ескізи почутого в малюнках.

Музичний матеріал для слухання:

пісня «Сипле, сипле, сипле сніг» на сл. М. Підгірянки із «Шкільного співаника» Ф. Колесси у живому виконанні;

«Зоре моя вечірняя» сл. Т. Г. Шевченка, муз. Г. Гладкого (відео у виконанні Діани Петриненко в супроводі хору);

«Ніч» з мульт - опери «Різдвяна ніч» М. Римського – Корсакова для симф. оркестру;

«Ранок» з сюїти «Пер Гюнт» Е. Гріга для симф. орк. – мотив пробудження природи, гімн сонцю і небу

«Буря на морі» фрагмент концерту для скрипки з орк. А. Вівальді

Відеоряд: картина «Сніжинки. Зима» з балету «Лускунчик» П. Чайковського.

Завдання на «картинність образу» у формі музичної загадки:

Звучить магнітофонний запис п'єси для ф-но Е. Гріга «Струмок». Переможець отримує приз – розмальовку на тему природи.

Короткі обговорення вчителя з дітьми (евристична бесіда) **про роль природи в житті людини, потребу її оберігання, гармонізацію стосунків між людиною і природним довкіллям;** про технологію композиційних засобів для створення прослуханих музичних творів, заповнення карток з вибором відповідей стосовно мелодизму, метроритмічної структури, ладотональності, тембро-сонористичної колористики, відзначення власне звукописних моментів тощо.

2.Музична анімалістика передбачає характеристичне зображення тварин, птахів, комах у звуковій імітативній площині. Саме в категорії цих музичних картин спостерігаємо максимальну концентрацію вищезгаданих елементів звукозображальності та звуконаслідування.

Супровідним матеріалом служать короткі розповіді дітей про домашніх улюбленців, пригадування яскравих вражень від переглядів науково-популярних кінофільмів тощо

Музичний матеріал: К. Жанекен «Співи пташок» для хору а капелла

Відеоряд: Дж. Россіні «Котячий дуєт» для 2-х дискантів в супроводі ф-но

3.Музичні портрети як передача характерних ознак зовнішності та поведінки, вираження почуття та настрою. На портреті людина чи люди (груповий портрет)будь-якого віку зображені немовби застигло. Проте, якщо придивитися, вони як живі, от-от зарухаються і зійдуть з картини. У музиці портрети і пейзажі мобільні, рухливі. Саме з портрету та пейзажу народжується мистецтво фотографії, а з музичних – згодом кіно і улюблені дітьми мультфільми, анімації, тобто малюнки, які ніби ожили і зарухалися. Близько стоять не портрети, але образи казкових героїв,героїв літературно – театральних творів як не реальних, а вигаданих персонажів.

Демонстраційний матеріал:

Т. Шевченко «Автопортрет», К. Маковський «Портрет української дівчини», ілюстрації до укр. нар. казок К. Лавро.

Музичний матеріал:

Тема з ф-но варіацій «Роксолана» Й. Гайдна;

«Сирітка» Р. Шумана з «Альбому для юнацтва» для ф-но

«Пряля» для скрипки з ф-но М. Лисенка;

«Сільський музика» для скрипки з ф-но Г. Венявського

Укр. військовий марш для дух. орк. «Богдан Хмельницький»

«Клоуни» Д. Кабалевського(як правило виконують учні як попередньо підготовлений матеріал)

Ф-но п'єса «Герда» Ж. Колодуб

Відеоряд: Скульптурні та малярські портрети укр. гетьманів, відомих українських та зарубіжних композиторів.

«Маленький пастух» з муз К. Дебюссі з одноіменного мультфільму

Завдання після прослуховування: описати і прокоментувати характер музики теми «Роксолана», «Герда»; виконати в техніці скрайбінгу ескізи веселого і сумного клоунів.

4.Частково схожі з портретами **ікони- образи**-зображення святих осіб, святих людей. Ці малярські чи скульптурні твори можуть виникати на основі строгих правил або довільно. До цієї групи можна віднести і картини на біблійну тематику.

Демонстраційний матеріал:

Г. Доре. Ілюстрації до Святого Письма

Музичний матеріал:

Дж. Каччіні . Аве Марія переклад для дит. хору

Г. Ф. Гендель. «Алилуйя» з ораторії «Месія»

Театралізоване виконання старогалицької пісні «Ішов Миколай лужком-бережком», під час якого вчитель в інструментальному акомпанементі змінює темп, регістр, здійснює ладову мінливість, налаштовуючи учнів на імпровізоване музичне виконання, максимально близьке

до вербального тексту.

Пісня у виконанні вокально-інструментального ансамблю-тріо учнів(спів – скрипка - ф-но) «Як тільки приходить вечірня пора».

5..Наступна група картин – **батальні картини**, які часто сягають дуже великих масштабів, адже висвітлюють монументальні сцени битв, боїв, зіткнень, вражаючи своїм героїчним розмахом, динамізмом та яскравими, насиченими кольорами.

Демонстраційний матеріал:

М. Самокиш «Козаки у поході», «Бій Богуна з Чарнецьким».

Музичний матеріал:

Фрагмент увертюри до «Тараса Бульби» М. Лисенка («За світ встали козаченьки»)для для симф. орк.

Відеоряд:фрагмент «Битви» Лускунчика з Мишачим Королем з балету П. Чайковського.

6. Остання група картин – жанрові картини або **побутові та обрядові картини.** У перших віддзеркалюється щоденне життя людей, речі побуту, повсякденні стосунки. В других – навпаки- об'єкти небуденного характеру, святкові, особливі події суспільно – громадського чи особистого життя, пов'язані з ритуальними компонентами обрядових дійств.

Демонстраційний матеріал:

Репродукції картин М. Пимоненка

Музичний матеріал:

В. Барвінський «Колядка» для струнного оркестру

Л. Моцарт «Музична подорож на санях» для симф. орк.

Старовинний укр.жартівливий кант «Мала чечіточка семеро діток» для хору а капелла

Відеоряд: К. Стеценко обробка для міш. хору коляди «Небо і земля»

С. Гулак – Артемовський – картина заручин і танцювальні дивертисменти з опери «Запорожець за Дунаєм

III. Етап узагальнення та систематизації знань.

Вчитель підсумовує зміст заняття, наголошує на змістових активах нового навчального матеріалу, проводить короткий інструктаж домашнього завдання, яке складається з обов'язкової та варіативної частин(вивчити коляду «Небо і земля»)

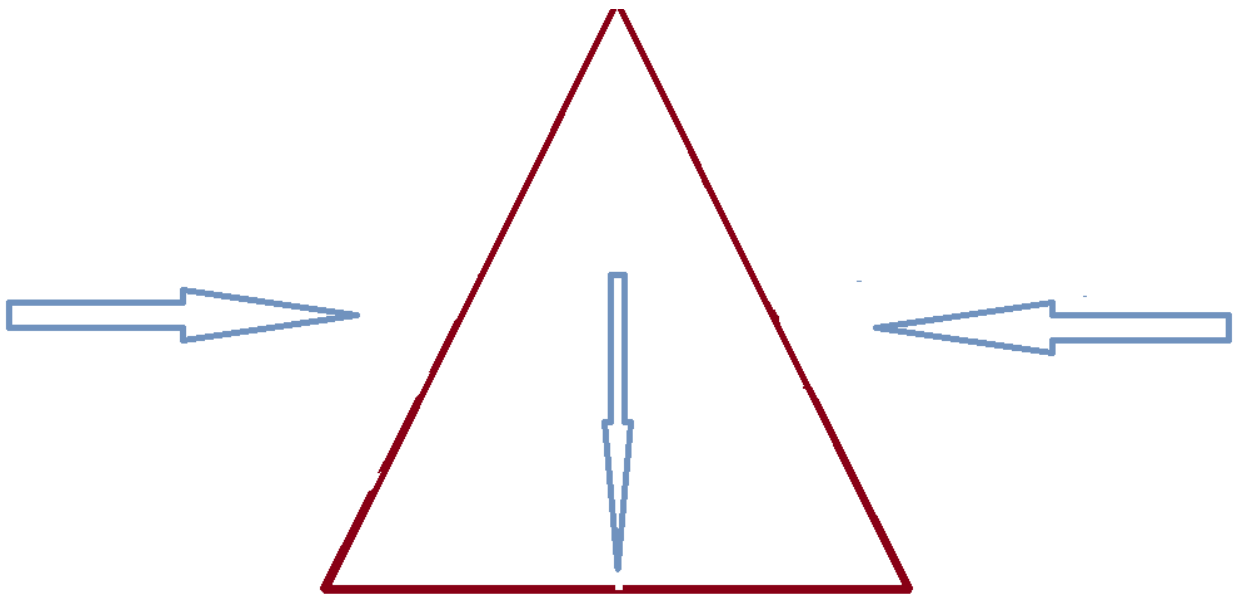
ВИДИ МИСТЕЦТВА

Просторові (візуальні)

- архітектура
- живопис
- скульптура

Часові (аудіо)

- література
- музика

Часопростірні

Синтетичні

(аудіовізуальні)

- хореографія
- художні види спорту
- театр
- кінематографія

SS